

Heterocyklické sloučeniny

Charakteristika:

Přírodní sloučeniny cyklické struktury obsahující heteroatom (O, S, N)

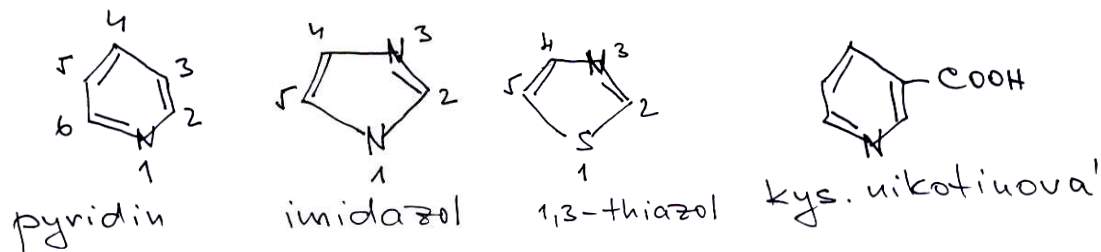
Heteroatomy – vícevázné atomy prvků s volnými elektronovými páry (O, S, N)

Výskyt:

- samotné se v přírodě nevyskytují
- součást přírodních sloučenin
- sacharidy, aminokyseliny, barviva, alkaloidy, vitamíny
- tvoří 2/3 všech organických sloučenin

Názvosloví:

- triviální názvy (systematické v Chemickém názvosloví)
- číslování od heteroatomu
- pokud je více heteroatomů, pak mají co nejmenší číslo
- pokud dva různé, pak se čísluje od heteroatomu z vyšší skupiny

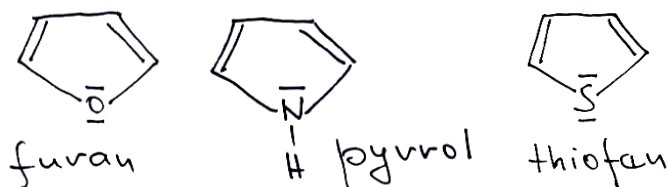
Třídění:

podle počtu členů v cyklu a podle počtu heteroatomů

- pětičlenné
- šestičlenné

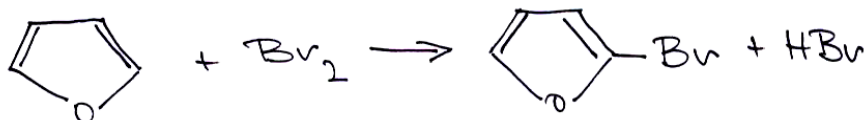
Pětičlenné heterocykly

- aromatické vlastnosti
- polární
- aromaticnost klesá v pořadí thiofen > pyrrol > furan

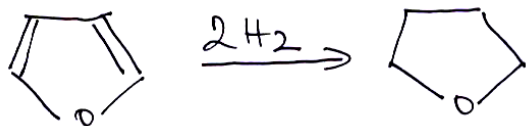

Chemické vlastnosti:

1. Substituce S_E (poloha 2 a 5)

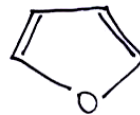
2. Adice (nejhůře u furanu, nejlépe u thiofenu)

Příklady:

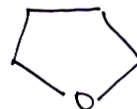
Furan

kapalina
páchne po chloroformu
obsažen v cukrech, NK

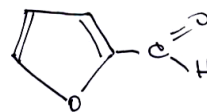
Tetrahydrofuran

vznik hydrogenací furanu
rozpouštědlo
THF

Fural (furfural)

extrakční činidlo
vznik destilací otrub s H₂SO₄
výroba plastů

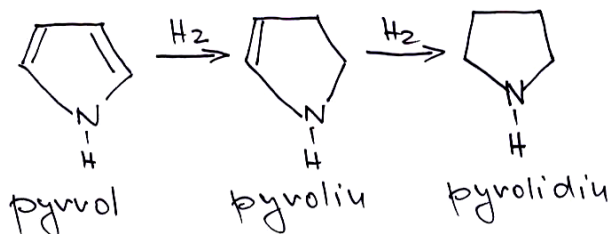
Thiofen

černouhelný dehet
organické syntézy, štěpí cyklus
barviva

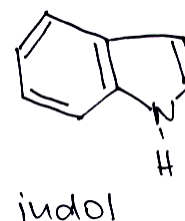
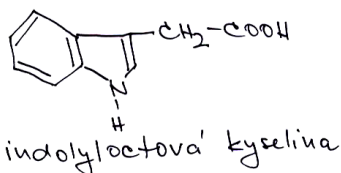
Pyrrrol

černouhelný dehet
v přírodních barvivech (indigo)
heteroglykosidy (třísloviny), duběnka, inkoust
aminokyseliny (prolin, tryptofan)
alkaloidy
snadno se hydrogenuje

Indol (benzopyrrrol)

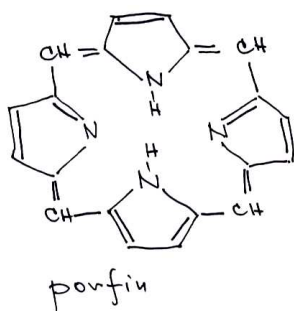
černouhelný dehet
pomerančové a jasmínové květy
koncentrovaný páchne
výroba barviv
základ heteroauxinů – rostlinný stimulant
(indolyloctová kyselina)

Porfin

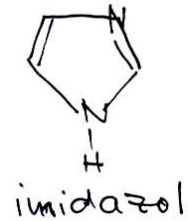
rovinný aromatický systém
vodíky se nahrazují

Fe ²⁺	hemoglobin (hem)
Mg ²⁺	chlorofyl
Co ³⁺	kobalabin (vitamín B ₁₂)

Imidazol

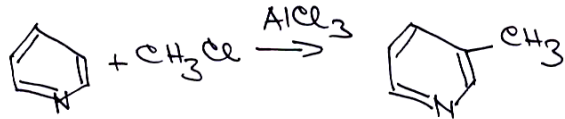
součást AK histidinu

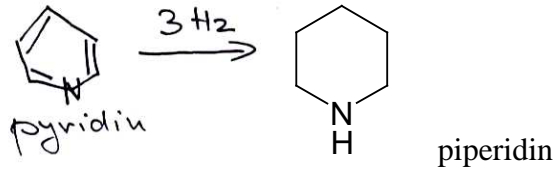
Šestičlenné heterocykly

Chemické vlastnosti:

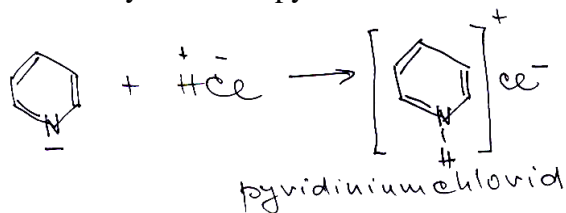
1. Substituce S_E (poloha 3 a 5)

2. Adice (nejhůře u furanu, nejlépe u thiofenu)

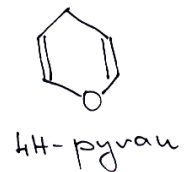
3. Zásaditý charakter pyridinu

Příklady:

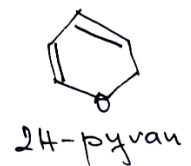
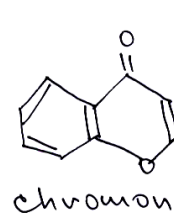
Pyran

stavební jednotka sacharidů
základní jednotka barviv anthokyanů
modrá a červená barva plodů a květů – růže, chrpa

Chromon

základ žlutých rostlinných barviv
(kukuřice, narcis, tulipán)

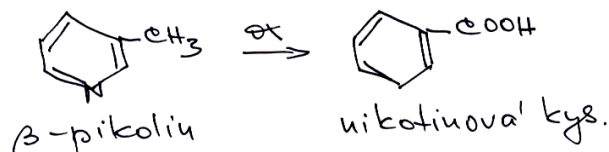

Pyridin

černouhelný dehet
základ vitamínu B6,
alkaloidů, buněčných jader, NK
páchnoucí kapalina
mísí se s vodou
denaturace lihu

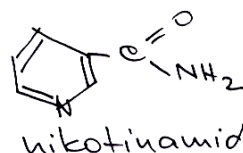

Pikolin

Nikotinová kyselina

vitamíny řady B

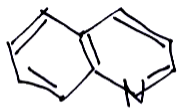

Nikotinamid

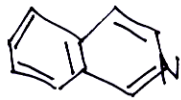
léčiva (TBC)

Chinolin a izochinolin

základ alkaloidů (chinin)

chinolin

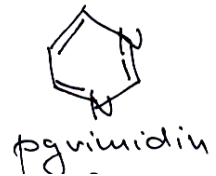
izochinolin

Pyrimidin

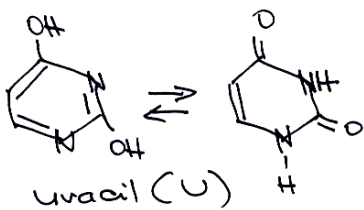
součást barviv, vitamínů, hypnotik

Uracil, cytosin, thymin

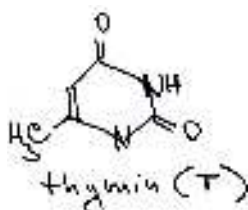
součást NK, pyrimidinové báze

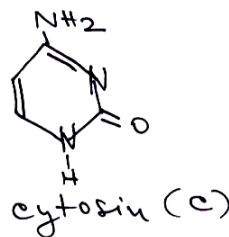
pyrimidin

uracil (U)

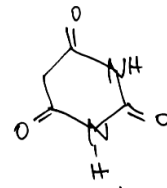
thymin (T)

cytosin (C)

Kyselina barbiturová

deriváty – barbituráty
hypnotika a sedativa

barbiturova' kys.

Purin

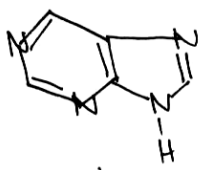
purinové báze

Adenin

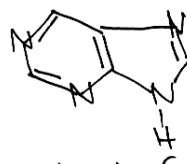
čajovníkové listy, NK

Guanin

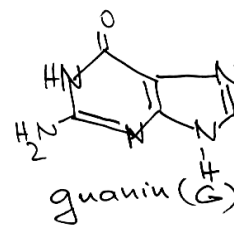
rybí šupiny, guáno, NK

purin

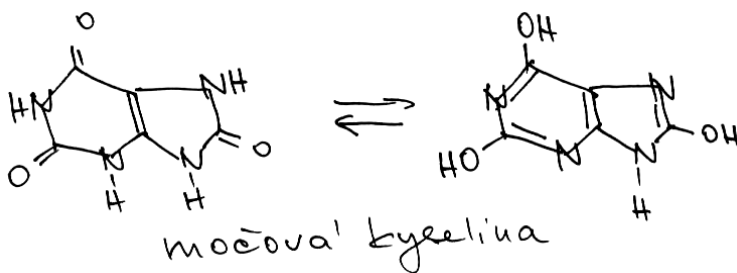
adenin (A)

guanin (G)

Močová kyselina

močové kameny
soli jsou uráty

močova' kyselina